

בַּעֲרוֹן

נוסד על־ידי חיים משרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

שנה כ"ו (כרך נ"א) ניסן, תשכ"ה חוברת ד' (250)

יְדִידִיךָ עֲבִידִיךָ פִּיּוֹט חֲדָשׁ לַיהוּדָה (הַלוּיִ?)

מאת ר"ר רב ירדן

הפיוט היפה „ידידיך עבדיך“ לפיטן בשם יהודה, מתפרסם כאן בפעם הראשונה על פי צילום דף של הגניזה מאוסף מוצרי, סימן 465, השמור בספרייה הלאומית והאוניברסיטאית, האוניברסיטה העברית, ירושלים. ב„אוצר השירה והפיוט“ לדוידזון אין פיוט זה נזכר כלל. רק מקצתו בא בכתב-היד בניקוד, אולם הניקוד הוא שלא לפי כללי הדקדוק הנהוגים בימינו. כאן נתן הפיוט כלו בניקוד דקדוקי.

מבחינה רעיונית מכיל הפיוט קשיים לא מעטים, שאפשר נגרמו בחלקם על-ידי שיבושים בנוסח, והפרוש הנתן להלן אינו אלא נסיון ראשון להתגבר על הקשיים.

השם יהודה נתן באקרוסטיכון בראשי המחרוזות. יוצאת דופן היא המחרוזת הרביעית, הנותנת את האות ד מן השם יהודה לא במלה הראשונה אלא בשנייה (ועין להלן בפרוש). מי הוא יהודה זה? האמנם הוא יהודה הלוי, או בן-דודו וידידו יהודה אבן גיאת? מבחינת הסגנון לא מן הנמנע הוא שהפיוט יצא מעטו של הלוי, אבל באין עדות מסייעת הרי זו בעיה נוספת על הבעיות שמציג הפיוט לחוקרי הפיוטים.

הפיוט הוא כפי הנראה „רשות“ לשליח צבור.

פזמון לח' יה איום

-----ו	-----ו	-----ו	-----ו
אָמּוּנָה	בְּנֵי אָבוֹת	עֲבָרֵיהֶם	יְדִינָהּ
רְצוּנָה	נִסְלֵי הַיּוֹם	וְנִצְבֵי	אֲשֶׁר קָרְבוּ
לְפָנֶיהָ	מָאֵד, עֲמִדוֹ	לְמַרְחֹק	וּבְגָלֵי חֹק
שְׁלֻחָנָהּ	בְּאוֹכְלֵי	וְהָיוּ	תַּעֲשֶׂה חֶסֶד
כַּחֲטָאוֹת	פְּרֵי פִיָּהֶם	וְחַבְיָאוֹ	5 הֲלֹא בָּאוּ
לְהִרְאוֹת	פְּרֻצֵיהֶם	מַעֲלוֹתָם	וּמַחֲשָׁבֹתָם
לְפָנֶיהָ	עוֹזְבֵי מִ-	עַד־יִתְמַחֵק	וְאֵל מַרְחָק
שְׁלֻחָנָהּ	בְּאוֹכְלֵי	וְהָיוּ	תַּעֲשֶׂה חֶסֶד
פְּרֵי מַרְיָם	אֶמֶת הֵם מִ-	וְנִבְרָאוּ -	וְאֵם בָּאוּ
רְאוּחַ עֲנָנִים	וְלֹא תִסָּר	וְלֹא תִחַמַּל	10 וְאִיָּהּ תִגְמַל
יְמִינָהּ	רְאוּת נוֹרְאוֹת	וְאֶשְׁתָּאָה	אֲבֵל אֶלְמָה
שְׁלֻחָנָהּ	בְּאוֹכְלֵי	וְהָיוּ	תַּעֲשֶׂה חֶסֶד
מַחֵה דְמָעָה	וּמִפְּנֵים	וְהֵאֱלִים	מִצוֹר דָּלִים
לְמַרְגָּעָה	לְעַם נִכְאָה	וְהַמָּצָא	וְהַרְצָה
מְכוּנָהּ	וְהִבְזוּ אֹתָהּ	לְדַח שׁוֹאֵל	15 וְתִישׁ אִוָּאֵל
שְׁלֻחָנָהּ	בְּאוֹכְלֵי	וְהָיוּ	תַּעֲשֶׂה חֶסֶד
וּבְיַגִּיָּהֶם	אֶמֶת, בִּינָהּ	אֲשֶׁר לִיזֵי,	הִנֵּה מַחְלִיץ
אֶמְרֵיהֶם	לֵה אֵח מִ-	עַד־יִצְרֶה	וְהוּא נִבְרָה
בְּעִינָיָהּ	וּיִמָּצֵא חַן	רָצָה אֵלָיו	וּמִמְלִיךְ
שְׁלֻחָנָהּ	בְּאוֹכְלֵי	וְהָיוּ	20 תַּעֲשֶׂה חֶסֶד

פּוֹמּוֹן לַחֵי יְהוָה אִיּוֹם — פּוֹמּוֹן לַפִּי הַלֶּחֶן, אוֹ הַנְּגוּן, שֶׁל „יְהוָה אִיּוֹם“, הִיא הַסְּלִיחָה הַמְּפֹרֶסֶמֶת „יְהוָה אִיּוֹם זְכוֹר הַיּוֹם בְּרִית שִׁבְעַת חֲמִימֵיךָ“.

1. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְדִידֵיךָ וְעֲבֹדֶיךָ, בְּנֵי הָאֲבוֹת אֲבֵרָהּם יִצְחָק וְיַעֲקֹב נֶאֱמָנֶיךָ.
2. אֲשֶׁר קָרְבוּ אֵלֶיךָ וְעָמְדוּ בַתְּפִלָּה לְקַבֵּל אֶת רְצוֹנֶיךָ וּפִיּוּסֶיךָ וְסִלְחָתְךָ.
3. אֲבָל מִחוּץ יִרְאֵת הַכְּבוֹד הֵם כְּאִילוֹ עוֹמְדִים הַרְחֵק מֵאֵד מִמֶּךָ. הַלְשׁוֹן מוֹשַׁפֶּעַת מִשְׁעִיָּה הַיָּד : וּפְעֻרָה פִּיהָ לְבָלֵי חֵק, וּמִשְׁמוֹת כַּטּוֹ : וִירָא הָעַם וַיִּנְדְּעוּ וַיַּעֲמְדוּ מִרְתוּק.
4. מַלְכִים א ב ז.
5. עַל פִּי הוֹשֵׁעַ יָד ג : וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שִׁפְחִינוּ ; מִיכָה ו ז : פְּרִי בִטְנֵי חֲטָאֵת גַּפְשֵׁי.
6. וְאֵת מַחֲשַׁבְתָּם הִזְכָּה וְהִבְרָה הִבְיָאוּ בַמְּקוֹם עוֹלוֹת, כְּאִילוֹ כְּדִי לְהִירְאוֹת לַפְּנִיךָ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁחָרַב וּנְפָרֵץ. הַשׁוּוֹה יְרוּשָׁלַיִם יוֹמָא פֶּרֶק ח הַלְכָה ז, דָּף מֵה : וְהַעוֹלָה מִכְּפָרַת עַל הִירֵהוֹר הַלֵּב ; וַיִּקְרָא רַבֵּה ז ג : לְעוֹלָם אֵין הַעוֹלָה בְּאֵה אֵלָא עַל הִירֵהוֹר הַלֵּב. בְּכַתְּבֵיהִיד כְּתוּב וּמְנוּקָד פֶּרֶצֶךָ, בַּלְשׁוֹן יְחִיד, אִוְלָם הוּא גַּד הַמִּשְׁקָל. וְאוּלַי צִרִיךָ לֹמַר : לַפְּנִיךָ.
7. עַל פִּי תְהִלִּים נָא יָא : וְכֹל עוֹנוֹתַי מַחֵה.
10. אֲבָל, אֵיךְ תִּגְמַל לָהֶם כְּעוֹנוֹתֵיהֶם וְלֹא תַחַמַּל עֲלֵיהֶם וְלֹא תִסְוֹר לְרֵאוֹת אֶת עֲנִיִּים. עַל פִּי שְׁמוֹת ד לָא : וְכִי רָאֵה אֶת עֲנִיִּים.
11. שְׁהִרֵי גִלְאִיתִי זָשׁוּא אֶת יִסּוּרֵי וְאֲנִי מִמְתִּין וּמִצְפֵּה לְרֵאוֹת אֶת הַגְּדוּלוֹת וְהַנּוֹרָאוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה יִמְיִנְךָ בְּעַת גְּאוּלְתִּי. עַל פִּי תְהִלִּים מֵה ה : וְחוֹרֵךְ גּוֹרָאוֹת יִמְיִנְךָ.
13. רוֹמֵם אוֹתָם מְבוֹר הַגְּלוֹת וְרָצָה בָהֶם וּמַחֵה דַמְעָה מֵעַל פְּנֵיהֶם. עַל פִּי תְהִלִּים ל ב : אֲרוֹמֵמְךָ יי כִּי דְלִיתַנִּי ; תְהִלִּים מ ג : וַיַּעֲלֵנִי מְבוֹר שְׁאוֹן ; יִשְׁעִיָּה כֵה ח : וּמַחֵה אֲדוּנִי יי דַמְעָה מֵעַל כָּל פְּנִים. הַנּוֹסַח „מְבוֹר דָּלֶם“ הוּא גַּד הַמִּשְׁקָל, וְגַם מְבַחֲשֵׁינָה הַאֲקְרוּסִיטִיכוֹן הִיָּה רְאוּי לְהַקְדִים מֵלֵת „דָּלֶם“ וְלִגְרַס : דָּלֶם מְבוֹר, אֵלָא שֶׁהוּא גַּד הַחֲרוּז, וְאוּלַי יֵשׁ כֵּאֵן טְעוֹת בְּכַתְּבֵיהִיד. וְהוּאֵלֶם — בְּכַתְּבֵיהִיד : וְהוּאֵלֶם.
14. עַל פִּי יִשְׁעִיָּה סֵה א : נִמְצָאֵתִי לְלֹא בְקִשׁוֹנִי ; יִרְמִיָּה כֵט יָד : וּנִמְצָאֵתִי לְכֵם ; תְהִלִּים קֵט טז : וְנִכְאָה לְבַב לְמוֹתָה.
15. וְהַחֲשׂ אֶת הַגּוּאֵל לְעַם יִשְׂרָאֵל הַשׁוֹאֵל לְדַת הַתּוֹרָה וְכוּנֵן אֶת בֵּית מִקְדָּשְׁךָ. עַל פִּי שְׁמוֹת טו יז : מִכּוֹן לְשַׁבְּתָךְ פְּעֻלַת יי ; מַלְכִים א ח יג : מִכּוֹן לְשַׁבְּתָךְ עוֹלָמִים.
17. תָּן חִילוּץ עֲצָמוֹת וְכַח לְשַׁלִּיחַ הַצְּבוּר שֶׁהוּא הַמְּלִיץ בֵּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבֵין יִשְׂרָאֵל.
18. וְהוּא כּוֹרֵעַ בְּרֵךְ לַפְּנִיךָ עַד שִׁיעֶרֶךָ לַפְּנִיךָ אֶת דְּבָרֵיהֶם.
19. וְקַבֵּל בְּרָצוֹן אֶת תְּפִלְתּוֹ וַיִּמְצָא תָּן בְּעֵינֶיךָ.

